

Oluelaimennuspolemiikin lyhyt historia

Tämä puheenvuoro käsittelee lyhyesti keskioluen laimentamiskysymyksen historiaa. Mistä inspiiraatio tällaiseen? Kuka ja milloin on seissyt hankkeiden takana? Miten tällaista projektia on pyritty perustelemaan? Tätä käymme nyt selvittämään takautuvasti, lähtien aivan viime ajoista.

Mikko Tyni & Teemu Sandblom
(Esitelmä pidetty todennäköisesti v. 2011)

Demarien peruspalveluministeri **Guzenina-Richardsonin** ja kristillisten sisäministeri **Räsänen** väläyttämä keskioluen laimentamisen mahdollisuus on poliittisena kysymyksenä pitkäikäinen ja toistuva. Molemmat ovat omaksuneet näkemykselleen esikuvan Ruotsista ja käyttävät tätä argumentaatioissaan. Ministerit esittävät elintarvikekaupoissa myytävien alkoholijuomien ylärajaksi 3,5 prosenttia. Räsänen mainitsee tämän olevan puolueensa alkoholin saatavuuden ja käytön vähentämiseen tähtäävän linjan mukaista.

Elokuussa asialla oli myös sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö **Kari Välimäki**, joka uskoo keskioluen laimentamisen olevan **Kataisen** hallituksen asialistalla *“huolimatta kansan vastustuksesta”*.

Vain hieman aiemmin laimennushanketta ehti vaatimaan myös RKP:n ex-ministeri **Astrid Thors**. Thors siteeraa tämän vuoden huhtikuun lopulla esittämässään lausunnossa tarkemmin erittelemättä *“terveystilastoja”*, joiden mukaan nimenomaan olut edustaa puolta suomalaisten nauttimasta alkoholista. Tästä syntyy johtopäätös, jonka mukaan nimenomaan oluiden ja siiderien laimentamisella päästäisiin vähentämään kokonaiskulutusta parhaiten. Myös Thors esittää ylärajaksi 3,5 prosenttia, perustellen tätä Ruotsin mallilla, jossa hänen mukaansa *“alkoholista johtuvat haitat”* arvioidaan Suomea vähäisemmiksi. Thorsia myötäilemään asettui myös Valvira kannanotossaan toukokuussa 2011.

Vuonna 2010 hallitusneuvos **Ismo Tuominen** sosiaali- ja terveysministeriöstä antoi Ylelle lausunnon, jonka mukaan keskioluen laimentaminen pelastaisi jopa satoja ihmishenkiä vuodessa. Tuomisen mukaan oluen vapaa myynti on vaikuttanut jopa kymmeneen tuhansiin kuolemantapauksiin ja laimentaminen vähintään prosenttiyksikön verran, siis 3,7:ään, olisi ehdottoman tärkeää. Samana vuonna myös kristillisdemokraattien **Juhani Happonen** vaati *“promillerajojen madaltamista tuntuvasti”*, korostaen myös kohtuukäyttäjien olevan vaaralle alttiina.

Nopean etsiskelyn perusteella vuodelta 2009 ei poliitikkojen riveistä löytynyt erityisiä vaatimuksia asialle, mutta selvästikin se jollain tapaa oli pinnalla, kun Panimoliitto päätyi julkisuudessa esittämään huoltaan laimennuksen uhasta. Liitto korosti tuolloin, miten virallisten

tilastojen ulkopuolinen totuus Suomen ja Ruotsin osalta on aivan toisenlainen: ruotsalainen nauttii oluensa keskimäärin 5,5 prosenttisena siinä missä keskiarvoksi Suomen osalta saatiin 4,6.

Suomalaisen lääkäriseura Duodecimin lehdessä julkaistiin päihdelääketieteen professori **Hannu Alhon** haastattelu. Professori Alho näki keskioluen laimentamisen ruotsalaiselle tasolle "*aivan ehdottomana asiana*".

Elokuussa 2008 keskioluen laimentaminen pulpahti jälleen pinnalle. Tällä kertaa asialla oli valtiosihteeri **Velipekka Nummikoksen** - nykyisen Raha-automaattiyhdistyksen toimitusjohtajan - vetämä ministeriötyöryhmä, joka näki tämän keinon ehdottomasti tehokkaimpana vaikutuksiltaan. Nummikoski korosti haastatteluissa tuolloin, miten laimennus "*ei vaikuttaisi juuri lainkaan oluen makuun*". Kokoomuslainen peruspalveluministeri **Paula Risikko** ei kuitenkaan innostunut työryhmän keskeisistä vaatimuksista ja asia jäi sikseen. Kristillisdemokraattien **Pekka Reinikainen** sen sijaan ilmaisi tukensa työryhmän ehdotelmille.

Vuodelta 2007 ei tavattu erityisiä vaatimuksia poliitikkojen suusta. Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi kylläkin raportin nimeltä "Alkoholinkäyttö ei ole yksityisasia", jossa laimennustakin sivuttiin. Kovimmat kannanotot kuultiin hieman yllättävältä suunnalta, joka väkisinkin herättää ajatuksia oman edun ajamisesta kansanterveyden kaavussa. Altian, valtion omistaman viinatehtaan, toimitusjohtaja **Antti Pankakoski** vaati suorasanaisesti keskioluen laimentamista ja oluen myynnin täysimittaista siirtämistä Alkoon. Vaatimukseen yhtyi tuolloin äänekkäästi myös Alkon historiikin kirjoittanut dosentti **Martti Häikiö**. Vuosi oli kaikin puolin värikäs. Hallitusneuvos **Ismo Tuominen** ja ylijohdaja **Ilkka Suojuusalmi** tukivat Pankakoskea ja Häikiötä ja totesivat, miten "*valistus on kaikkein huonoin keino vähentää alkoholihaittoja*".

On harvinaisen ironista, miten Altian **Pankakoski** julisti loppuvuodesta Koskenkorvan olevan Fazerin siniseen ja Valion maitoon rinnastuva todellinen Suomi-brändi ja kehui tuotteen lisääntyntä suosiota mm. ruotsinlaivoilla.

Maaliskuussa 2005 keskustalainen sosiaali- ja terveysministeri **Liisa Hyssälä** esitti jo toistamiseen vaatimuksia alkoholin haittojen vähentämisestä keskioluen laimentamisella. Mainittakoon, että poikkeuksena moniin muihin vastaaviin vaatimuksiin, Hyssälä esitti tuolloin uudeksi ylärajaksi 4,2 prosenttia. Lisäksi Hyssälä vaati Helsingin Sanomissa alkoholin tuntuvia hinnankorotuksia dramaattisin sanankääntein, "*hinnat ylös ja heti!*". Keskustan keulakuva **Matti Vanhanen** myötäili Hyssälää.

Vain kaksi vuotta aiemmin, 2003, samainen hammaslääkäri **Hyssälä** ministerin asemassa asetti työryhmiä selvittämään keinoja "alkoholimyönteisten asenteiden muuttamiseksi alkoholikielteisiksi". Tuolloinen uunituore pääministeri **Vanhanen** asettui jälleen pontevasti Hyssälän näkemysten taakse, korostaen raittiutta maaseudun terveyden ja elinvoiman lähteenä.

Vuonna 2002 asia nousi tapetille Kansallisen terveydenhuoltoprojektin loppuraportin myötä.

Raportissa korostettiin, miten nykyinen keskiolut tulisi siirtää Alkon myymälöihin ja elintarvikekaupoista olisi saatavilla vain miedompaa olutta. Laimentaminen nähtiin *“ainoana riittävän nopeasti vaikuttavana keinona”*. Suomen Gallup selvitti tuolloin kansan mielipidettä, joka odotettavasti oli varsin vastakkainen: peräti 87 prosenttia vastanneista halusi ostaa keskioluensa jatkossakin lähikaupastaan.

Uusi vuosituhat alkoi niinkään keskustelulla keskioluen laimennuksesta. Viiniyrittäjänä profiloitunut **Petri Viglione** toimi laimennusvaatimuksia esittäneen Alkoholipoliitikka 2000 -työryhmän nokkamiehenä. Silloinen peruspalveluministeri **Soininvaara** kuitenkin asettui kriittiseksi hanketta kohtaan. Ironinen yksityiskohta on, että juuri Viglione oli joitakin vuosia aiemmin saanut julkisuutta näyttävillä tempauksillaan vaatiessaan viiniravintoloiden ulosmyyntioikeutta.

Oman huomionsa ansaitsee se tosiasia, että Kansanterveyslaitoksen ja nykyisin THL:n eli Terveysten ja Hyvinvoinnin Laitoksen pääjohtaja, keskustapuolueen kansanedustajanakin toiminut tohtori **Pekka Puska** on aina esiintynyt laimennushankkeiden puolestapuhujana ja useimmissa tapauksissa myös suoranaisena takapiruna. Jonkinlainen mittari Puskan profiloitumiselle aiheeseen lienee Olutopas-foorumin 22-sivuseksi paisunut Pekka Puska -ketju. Tyydytään nyt vain toteamaan lyhyesti, että Puska esitti itsenäisiä vaatimuksiaan aiheesta ainakin 2005, 2006, 2007, 2008 ja 2009.

Tässä katsauksessa voidaan ajan ja hermojen säästämiseksi jättää 1990-luku huomiotta. Mainitaan kuitenkin, että Pekka Puskan luotsaama Terveys ry lobbasi laimennushanketta 90-luvun lopulla. Todennäköisesti koko vuosikymmen on ollut toisintoa jo tutuksi tulleen argumentein, säännöllisin väliajoin. Käykäämme sen sijan nyt katsauksen loppusuoralla kurkistamassa leijonankitaan eli koko tämän polemiikki-ilmion alkujuurille.

1980-luvun alkupuolella keskustalainen sosiaali- ja terveysministeri **Marjatta Väänänen** nimittäin vaati näyttävästi keskioluen palauttamista Alkoon ja käytännöllisesti katsoen vuoden 1969 keskiolutlain aikaansaannosten täyttä kumoamista. Tämä vaatimus sai aikaan joissakin kunnissa keskioluen myynnin ja anniskelun täyskiellon - *muistutetaan nyt siis kuulijoita siitä edelleen voimassa olevasta tosiseikasta, että nimenomaan kunnanvaltuustoilla on oikeus sallia tai evätä myynti ja anniskelu kuntansa alueella*. Ilmeisesti juuri Marjatta Väänänen oli ensimmäinen tai ainakin aivan ensimmäisiä suomalaispoliitikkoja, joka nosti kysymyksen tapetille näyttävästi. Johan keskiolut oli ehtinyt nauttia näennäisestä vapaudestaan 12 vuotta.

Palautettakoon tässä yhteydessä mieleen, miten soutavaa ja huopaavaa olutpolitiikka onkin lähihistoriassa ollut. Siinä missä 60- ja 70-lukuja luonnehti nykyiseen nähden varsin tiukkapipoinen ravintolakulttuuri ja oleellisesti heikompi olutvalikoima, positiivisina puolina etenkin juuri politiikan puolella oli suhteellisesti liberaalimpi asenne: juomien mainonnalle ei ollut vahvuusrajoja ja ravintolat saattoivat periaatteessa olla auki nykyistä pidempään joskin useampi ravintola sulki silti ovensa nykyistä aiemmin. Myös useista pienemmistä panimoista saattoi kuluttaja tilata olutkorin suoraan kotiovelleen.

On paradoksaalista huomata, miten samaan aikaan tiettyjen näennäisten liennytysten ja jouston myötä on jatkuvasti kiristetty normistoa ja korvattu entisajan maalaisjärkeä ja kompromissihakuisuutta elitistisellä sanelumallilla. Ihanteeksi on nostettu eräänlainen täydellisyysvisio uuden ajan raitistuvasta kansasta, johon pyrkimisen ensisijaisina keinoina nähdään juuri kiellot ja rajoitukset. Kaiken taustalla heijastelee äärimmäinen epäluulo ja luottamuspula eliitin suunnalta kansalaisia kohtaan. Onkin siis todettava, ettei kauhean kauas olla päästy **Turmiolan Tommin** ajoista päättäjien asenteiden osalta. Kyynisempi voisi lisätä, että jo tämän lyhyen katsauksen anti osoittaa laimennuksen ehdottamisen olevan varma keino saada itselleen ja edustamalleen puolueelle ainakin hetkellinen julkisuusboosti.

Näyttää kovasti siltä, että suomalainen alkoholi- ja etenkin olutpolitiikka kulkenee valitettavasti jatkossakin omaa, sanan ikävässä merkityksessä harvinaisen "pohjoismaista" väyläänsä lähentymättä yleiseurooppalaista liberaalimpaa linjaa. Kansanäänestystä laimennuskysymyksestä kuitenkin tuskin tullaan näkemään.